

FFI-rapport 2013/01850

Første møte med Forsvaret

– en kvantitativ analyse av data fra sesjon i 2012

Petter Kristian Køber og Kari Røren Strand

**Første møte med Forsvaret
– en kvantitativ analyse av data fra sesjon i 2012**

Petter Kristian Køber og Kari Røren Strand

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)

20. november 2013

FFI-rapport 2013/01850

1241

P: ISBN 978-82-464-2306-7

E: ISBN 978-82-464-2307-4

Emneord

Sesjon

Førstegangstjeneste

Kvinner i Forsvaret

Statistikk

Spørreundersøkelser

Godkjent av

Sverre Kvalvik

Prosjektleder

Espen Skjelland

Avdelingsjef

Sammendrag

FFI-prosjektet “Forskning på årskull” har som en av sine oppgaver å identifisere egnede tiltak for å styrke rekrutteringen av både kvinner og menn til Forsvaret. Som en del av dette analyseres data fra Sesjon del 1 – et nettbasert spørreskjema som alle norske 17-åringer må besvare.

I denne rapporten analyserer vi data fra Sesjon del 1 i 2012 og sammenligner resultatene med data fra tidligere år. Hensikten er å kartlegge hvilke faktorer som fremmer interessen for å tjenestegjøre i Forsvaret og hvordan holdningene til Forsvaret endrer seg over tid. I tillegg gjør vi en kort analyse av resultatet av Sesjon del 1, altså av hvilke kandidater som velges ut til del 2 av sesjonsprosessen.

Analysen viser at noen av de faktorene som i størst grad kan knyttes til interesse for å gjøre tjeneste i Forsvaret, er kjønn, fysisk form og visse sosiale egenskaper. Resultatene stemmer overens med det vi har sett tidligere år.

Et nytt spørsmål av året dreier seg om karakterer i kjernefag fra grunnskolen. Vi observerer at interessen for tjeneste i Forsvaret er høyere blant dem med gode karakterer enn blant dem med svakere karakterer, men at den er aller høyest blant dem med karakter nær gjennomsnittet. Videre henger gode karakterer også sammen med flere av de andre faktorene som kan knyttes til interesse for tjeneste i Forsvaret.

English summary

One of the main tasks for the FFI project “Research on annual age cohorts” is to identify suitable measures for improved recruitment of men and women to the Norwegian Defence. One subtask is to analyse data from *Sesjon del 1* – an online web query which is the first part of the selection process for the military service and which is compulsory for all Norwegians at the age of 17.

In this report we analyse data from *Sesjon del 1* from 2012, and compare the results with those of previous years. The purpose is to unveil which factors enhance the motivation for military service and how the attitudes towards the Norwegian Defence develop in the course of time. In addition, we make a brief analysis of the result of *Sesjon del 1*, i.e. which candidates that are chosen for the next part of the selection process.

The analysis shows that gender, physical shape and certain social qualities are some of the main factors with a strong correlation to the motivation to do military service. The results are consistent with those of previous years.

A new question this year concerns grades in core school subjects. We observe a higher level of motivation among those with good school grades compared to those with weaker grades, but that the level of motivation is highest among those with grades around the average level. Good school grades can also be related to several of the other factors which enhance the motivation for military service.

Innhold

1	Innledning	7
1.1	Bakgrunn og formål	7
1.2	Innhold og målgruppe	8
2	Metode og datagrunnlag	8
3	Sesjon del 1	10
3.1	Interesse for tjeneste i Forsvaret	11
3.2	Interesse for de ulike forsvarsgrenene	20
3.3	Interesse for utdanning i Forsvaret	22
3.4	Interesse for internasjonal tjeneste	23
3.5	Karakterer fra grunnskolen	24
3.6	Tidspunkt for førstegangstjeneste	30
4	Seleksjon til Sesjon del 2	30
4.1	Kriterier for seleksjon	31
4.2	Resultat av seleksjon i 2012	31
5	Oppsummering	34
5.1	Videre arbeid	36
	Forkortelser	37
	Referanser	38

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

FFI¹-prosjektet ”Forskning på årskull” ble opprettet i 2008, som en del av Forsvarsdepartementets (FD) satsning for å øke rekrutteringen av kvinner til Forsvaret og styrke mangfoldet i organisasjonen (Forsvarsdepartementet 2007). Den politiske målsetningen er å nå 20 prosent militære kvinner i Forsvaret innen 2020 (Forsvarsdepartementet 2007). I dag ligger kvinneandelen i Forsvaret rundt ni prosent. For å øke denne andelen er det foreslått en rekke ulike tiltak gjennom stortingsmeldinger, handlingsplaner og forskningsrapporter (Forsvarsdepartementet 2007, Forsvarsdepartementet 2013, Steder 2009 og Steder 2012). Ett av disse tiltakene har vært å innføre sesjonsplikt for kvinner. Den ble innført i 2009 sammen med en ny todelt sesjonsordning – Sesjon del 1, som består av et elektronisk spørreskjema, og Sesjon del 2, hvor kvalifiserte kandidater møter opp for klassifisering til tjeneste. Innføringen av sesjonsplikt for kvinner har ikke ført til at kvinneandelen blant dem som gjennomfører førstegangstjenesten, har økt nevneverdig de siste årene (Forsvaret 2013).

Selv om kvinner har sesjonsplikt, kan de selv velge om de vil tjenestegjøre i Forsvaret. Det er bare menn som har verneplikt. Imidlertid skal verneplikten utvides til også å gjelde for kvinner. Stortinget vedtok i juni 2013 at Regjeringen skal komme med et forslag til endringer i vernepliktsloven, slik at det kan innføres kjønnsnøytral verneplikt i Norge fra 2015. Internasjonalt sett er dette et oppsiktsvekkende vedtak, da utviklingen de siste 30–40 årene har vært at mange land har forlatt vernepliktsforsvaret til fordel for et profesjonelt forsvar (Steder 2012).

Første del av den nye sesjonsordningen, Sesjon del 1, er et internettbasert spørreskjema som alle menn og kvinner skal fylle ut det året de fyller 17 år². Basert på svarene fra Sesjon del 1 kalles et utvalg inn til Sesjon del 2, hvor de må møte opp personlig for videre samtale og tester. ”Forskning på årskull” har gjennom analyser av sesjonsdata fra Sesjon del 1 fra 2009 til og med 2011 kunnet følge ungdommers interesse for å tjenestegjøre i Forsvaret (Fauske 2011, Fauske 2012 og Steder 2013). Denne rapporten er en oppfølging av dette arbeidet, med sesjonsdata fra Sesjon del 1 fra 2012. Nytt i denne rapporten er at vi har utvidet analysene til også å inkludere resultatene fra seleksjonsprosessen fra Sesjon del 1 til del 2 for årskullet født i 1995 (sesjonspliktige i 2012).

Formålet med å studere sesjonsdata er å øke kunnskapen om ungdommers holdninger til tjeneste i Forsvaret, og å få en bedre forståelse av hvilke ungdommer som velges videre til førstegangstjeneste og hvilke ungdommer som faller fra. Dette vil utgjøre et nødvendig grunnlag for å kunne identifisere nye tiltak for å styrke rekrutteringen til Forsvaret og for å studere effekter av tiltak som tidligere har blitt iverksatt.

¹ FFI: Forsvarets forskningsinstitutt

² I tillegg vil hvert år noen fra tidligere årskull som av ulike grunner har fått utsettelse, måtte fylle ut skjemaet.

I denne rapporten analyserer vi data fra Sesjon del 1 i 2012 samt resultatet av seleksjonen fra Sesjon del 1 til Sesjon del 2. Følgende problemstillinger blir behandlet:

- I hvilken grad er ungdommer motivert for tjeneste i Forsvaret?
- Hvor mye endrer motivasjonen seg fra år til år?
- Hvordan varierer motivasjonen med ulike demografiske trekk?
- Hvem velges vekk ved Sesjon del 1, og hvem velges videre til Sesjon del 2?

Problemstillinger knyttet til identifisering av nye tiltak og evaluering av tidligere tiltak har også vært vurdert her. Det har imidlertid i liten grad vært mulig å identifisere nye tiltak basert på grunnlaget for denne rapporten. For å kunne identifisere slike tiltak presist vil sannsynligvis data for gjennomføring av førstegangstjenesten være nødvendig. Slike studier beskrives nærmere i kapittel 5.1.

Det har heller ikke latt seg gjøre i særlig grad å evaluere tidligere tiltak, både på grunn av nylige endringer i spørsmålsformuleringer i Sesjon del 1 og på grunn av den relativt korte tidsserien. Innføringen av kjønnsnøytral verneplikt er *ett* eksempel på et tiltak som vil kunne påvirke både den totale interessen for førstegangstjeneste og kjønnsfordelingen blant dem som ønsker å gjennomføre den, i årene som kommer. Merk at svarene vi har analysert i denne rapporten ble avgitt høsten 2012, altså før debatten om kjønnsnøytral verneplikt fikk betydelig oppmerksomhet.

1.2 Innhold og målgruppe

I kapittel 2 beskriver vi kort metoder og begreper som er benyttet i analysen. I kapittel 3 vil vi forsøke å gi et svar på de tre første problemstillingene vi listet opp over, ved å analysere data fra Sesjon del 1 i 2012. I kapittel 4 ser vi på resultatene fra seleksjonsprosessen fra Sesjon del 1 til del 2, og besvarer således den siste problemstillingen. Kapittel 5 inneholder en oppsummering av resultatene og forslag til videre arbeid.

Denne rapporten har en bred målgruppe. Kunnskap om svarene som gis på Sesjon del 1, er viktig for alle som jobber med seleksjon til førstegangstjenesten og til Forsvarets skoler. Sesjon del 1 er imidlertid også et av de første møtene med Forsvaret for svært mange av dagens 17-åringer. Vi mener at denne innsikten derfor er viktig for alle som jobber med langsiktig rekruttering til Forsvaret.

2 Metode og datagrunnlag

“Forskning på årskull” har i 2012, i likhet med tidligere år, mottatt data fra Sesjon del 1 fra Vernepliktsverket (VPV). Nytt av året er at vi også har mottatt resultatet av seleksjonen i etterkant av Sesjon del 1. Datasettene inneholder ikke informasjon som gjør at enkeltpersoner kan identifiseres.

Datagrunnlaget for denne rapporten er data fra Sesjon del 1 fra 2012 samt resultatet av seleksjonen fra del 1 til del 2. Svarene på Sesjon del 1 ble hentet inn i november 2012. Dataene er konvertert fra tekstformat og lagt inn i statistikkverktøyet SPSS. Dataanalysen har blitt gjort ved hjelp av SPSS, akkurat som i tidligere rapporter (Fauske 2011).

Hovedhensikten med Sesjon del 1 er å selektere de beste kandidatene til videre vurdering i Sesjon del 2, hvor de eventuelt selekteres videre til førstegangstjeneste og/eller utdanning ved en av Forsvarets skoler. Sesjon del 1 gjennomføres på høsten hvert år. Spørreskjemaet består av ca. 50 spørsmål, og i årene fra 2009 til 2011 har spørreskjemaet kun gjennomgått små forandringer (Fauske 2012). I 2012 ble det imidlertid gjort noen endringer i spørsmål og/eller svaralternativer som gjør det vanskelig å sammenligne svarene fra 2012 med svarene fra de foregående årene. I tidsserieanalyser, hvor man ønsker å sammenligne svarene fra år til år, er det viktig at spørsmål og svaralternativer er formulert på nøyaktig samme måte.

Den viktigste endringen for analysene i denne rapporten er knyttet til påstanden “Jeg vil gjerne gjøre tjeneste i Forsvaret”, som respondentene skal vurdere om stemmer bra, ganske bra, ganske dårlig eller ikke i det hele tatt. I 2012-skjemaet er den erstattet av “Jeg ønsker tjeneste i Forsvaret”, og denne endringen av ordlyd kan ha betydning for hvor mange som svarer at de ønsker seg til Forsvaret.

Videre er to spørsmål nye av året. Det første er at det spørres etter karakterer i engelsk, norsk og matematikk fra grunnskolen, og ikke bare om man fikk karakteren 1 eller 0 slik som tidligere. Det andre er “Når planlegger du å starte avtjening av førstegangstjenesten?”.

En annen endring vi mener er av betydning i skjemaet, er i spørsmålsformuleringen og svaralternativene til spørsmålet “Dersom du kalles inn til sesjon og eventuell førstegangstjeneste, hvilken forsvarsgren har du mest interesse for?”. I 2012-skjemaet er spørsmålet blitt forenklet til “Dersom du kalles inn til førstegangstjeneste, hvilken forsvarsgren har du mest interesse for?”. Svaralternativene i 2011 var “Hæren”, “Luftforsvaret”, “Sjøforsvaret” eller “Ingen av delene”. I 2012-skjemaet har det siste alternativet blitt endret til “Vet ikke”.

I tillegg er det foretatt en del mindre endringer, blant annet i listen over sykdommer, funksjonshemninger eller skader som respondentene skal krysse av for om de har, hvor enkelte sykdommer er enten presisert eller beskrevet noe mer utførlig i 2012-skjemaet sammenlignet med tidligere varianter. Det har også blitt gjort noen språklige endringer i skjemaet, men disse er av mindre betydning for våre analyser.

Dataene er analysert på samme måte som tidligere ved hjelp av frekvens- og krysstabellanalyser, og denne metoden er grundig beskrevet i FFI-rapporten “Jeg vil inn i Forsvaret – hvem er jeg?” (Fauske 2011). Sesjon del 1 er en helt unik spørreundersøkelse ved at man henvender seg til hele

populasjonen – i dette tilfellet alle 17-åringer – og samtidig har et minimalt frafall³ fordi det er obligatorisk å svare. Dette gir et meget godt datagrunnlag for analyse. Signifikanstesting er ikke relevant, og alle observerte resultater og forskjeller mellom grupper er reelle i populasjonen.

I denne rapporten ligger fokuset på å analysere data fra Sesjon del 1 i 2012 og å sammenligne dette med resultater fra tidligere år. I tillegg gjøres det en analyse av seleksjonsresultatet fra del 1. Data fra Sesjon del 2 er ikke tilgjengelig for disse respondentene, som normalt er inne til Sesjon del 2 tidligst høsten 2013, men en slik analyse kan bli gjort senere. Respondentene i hvert av de to datasettene er utstyrt med en felles id-nøkkel, slik at data fra del 1 og fra del 2 for ett og samme individ kan kobles sammen.

For å kunne sammenligne med tidligere rapporter i størst mulig grad er det kun 1995-kullet som analyseres i datasettet fra 2012. Alle resultater det vises til, både for dette og tidligere datasett, omfatter kun dem som fylte 17 år i det aktuelle året, hvis ikke annet er presisert.

Det er 59 663 respondenter fra 1995-kullet i datasettet fra 2012. Dette er en liten oppgang fra 2011. Befolkningsstatistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) tilsier at 1994- og 1995-kullene er nokså jevnstore⁴ (Statistisk sentralbyrå 2013). Antall respondenter for årene 2009–2012 er gjengitt i tabell 2.1.

Sesjonsår	Årskull	Kvinner	Menn	Totalt
2012	1995	28 788	30 875	59 663
2011	1994	28 445	30 538	58 983
2010	1993	28 304	30 062	58 366
2009	1992	28 612	31 056	59 668

Tabell 2.1 Antall 17-årige respondenter i datamaterialet fra Sesjon del 1 (2009–12).

3 Sesjon del 1

I dette kapittelet dokumenterer vi resultatene fra analysen av Sesjon del 1 for 1995-kullet og sammenligner med funn fra tidligere år.

Analysen av data fra Sesjon del 1 i 2009–2011 har vist at kjønn og fysisk form er noen av faktorene som er sterkest knyttet til holdning til tjeneste i Forsvaret. Menn er i større grad enn kvinner interesserte i tjeneste i Forsvaret, og de som trener ofte er i større grad interesserte i tjeneste i Forsvaret enn de som trener sjelden. Andre faktorer som spiller inn er visse sosiale egenskaper, hobbyer med relevans for Forsvaret, tilstedeværelse av Forsvaret i hjemkommunen og om man kommer fra en by- eller landkommune (Fauske 2011, Fauske 2012).

³ Vi kjenner ikke den nøyaktige svarprosenten på Sesjon del 1, men vi har fått opplyst i personlig kommunikasjon med VPV at frafallet anslås å være på noen få prosent.

⁴ SSBs befolkningsstatistikk omfatter alle 17-åringer bosatt i Norge, også utenlandske statsborgere som ikke er sesjonspliktige.

Vi vil i dette kapittelet undersøke om disse faktorene er like viktige for 1995-kullet, og i tillegg se på interessen for de ulike forsvarsgrenene, for utdanning i Forsvaret og for internasjonal tjeneste. Analysene vil i hovedsak være de samme som ble gjort i 2012, men med enkelte justeringer på grunn av endringer i spørreskjemaet. Vi vil også se på noen spørsmål som ikke har vært med i tidligere år, blant annet om karakterer, og studere sammenhengen disse har med interesse for tjeneste.

3.1 Interesse for tjeneste i Forsvaret

I spørreskjemaet skal respondentene vurdere påstanden “Jeg ønsker tjeneste i Forsvaret” ved hjelp av fire svaralternativer: “Stemmer bra”, “Stemmer ganske bra”, “Stemmer ganske dårlig” eller “Stemmer ikke i det hele tatt”. Som i tidligere rapporter sier vi at alle som har svart “Stemmer bra” eller “Stemmer ganske bra”, *ønsker* tjeneste i Forsvaret.

3.1.1 Kjønn og interesse for tjeneste

Tabell 3.1 viser andelen kvinner og menn som i 2012 svarer at de ønsker tjeneste, og andelen kvinner og menn som var interesserte⁵ i tjeneste i Forsvaret de tre foregående årene. Vi merker oss at det er en betydelig forskjell mellom kjønnene i holdningen til førstegangstjeneste. I 2012 svarer over halvparten av mennene at de ønsker tjeneste i Forsvaret, mens knapt én av fire kvinner svarer det samme.

År	Kvinner	Menn
2012	24,1 %	54,1 %
2011	25,2 %	57,5 %
2010	24,8 %	59,4 %
2009	25,5 %	58,8 %

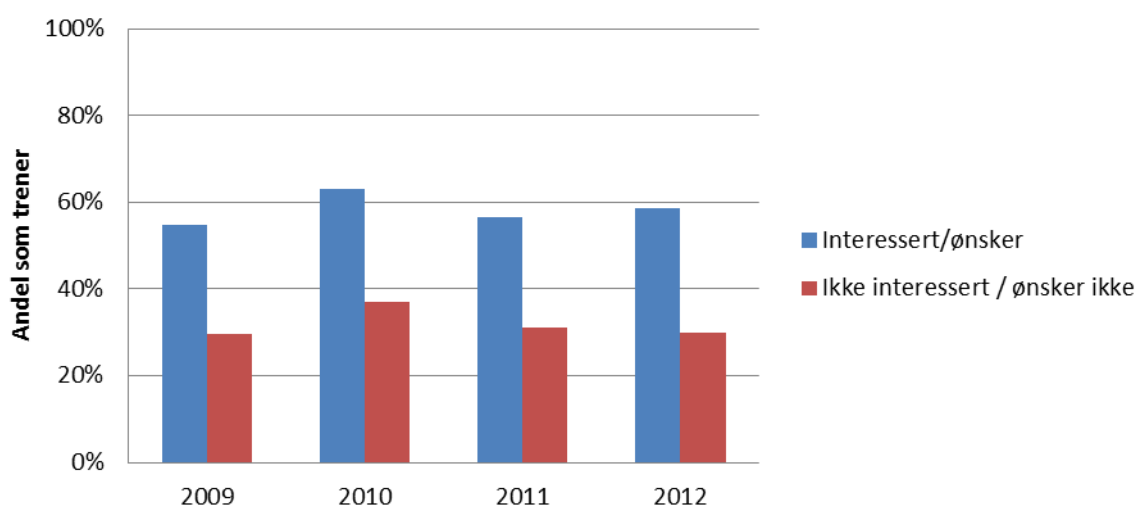
Tabell 3.1 Andelen 17-årige kvinner og menn som ønsker (2012) / gjerne vil gjøre (2009–2011) tjeneste i Forsvaret.

Videre merker vi oss at andelen som ønsker tjeneste i Forsvaret, er noe lavere i 2012 enn i tidligere år. Nedgangen er størst, også relativt sett, blant menn, hvor andelen er flere prosentpoeng lavere enn i de foregående årene. En mulig årsak til denne endringen er den pågående nedtrappingen av den norske innsatsen i Afghanistan. Da det ikke er noen betydelig endring i interessen for utdanning i Forsvaret, noe vi kommer tilbake til i kapittel 3.3, legger vi imidlertid til grunn at den observerte nedgangen i interessen for Forsvaret først og fremst skyldes endret ordlyd. Ettersom dette har medført en spissing av gruppen som stiller seg positiv til tjeneste, særlig blant menn, må alle videre resultater tolkes i lys av dette.

⁵ Vi sier at respondenten er interessert i tjeneste i Forsvaret om hun eller han har svart “Stemmer bra” eller “Stemmer ganske bra” på påstanden “Jeg vil gjerne gjøre tjeneste i Forsvaret” (Fauske 2012).

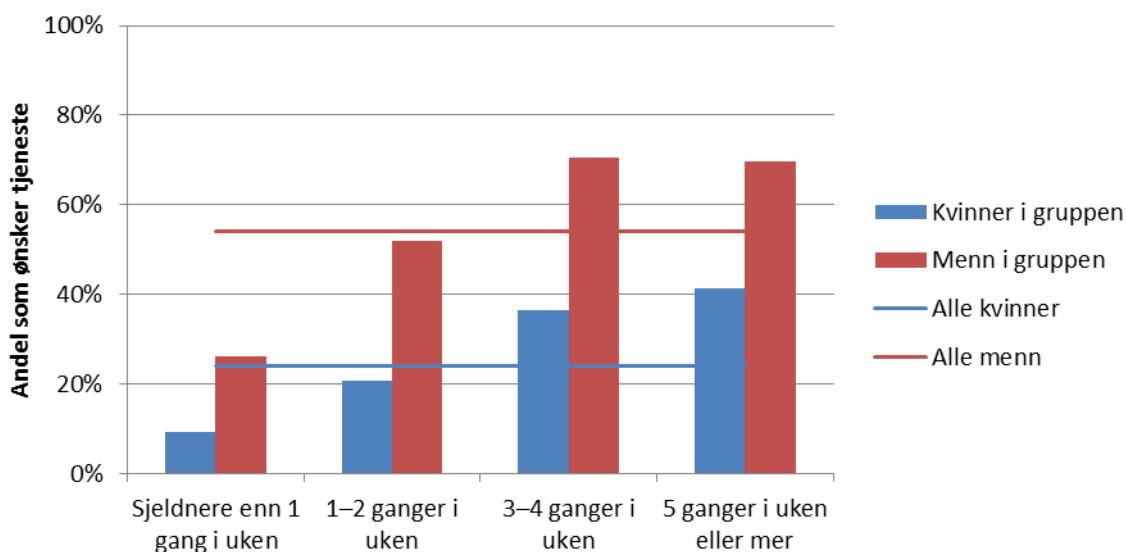
3.1.2 Fysisk form og interesse for tjeneste

Trening og fysisk form har i tidligere år vist seg å ha en sterk sammenheng med interessen for å tjenestegjøre i Forsvaret (Fauske 2011 og Fauske 2012). Figur 3.1 viser at også i 2012 er andelen som trener tre ganger i uken eller mer, betydelig høyere blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, enn blant dem som ikke ønsker det. Mønsteret er dermed det samme som i tidligere år, til tross for at spørsmålsformuleringen om tjeneste i Forsvaret er noe endret. Her er det heller ikke noen betydelige kjønnsforskjeller, det vil si at et ønske om tjeneste i Forsvaret er en like god indikator på hyppig trening blant kvinner som det er blant menn.

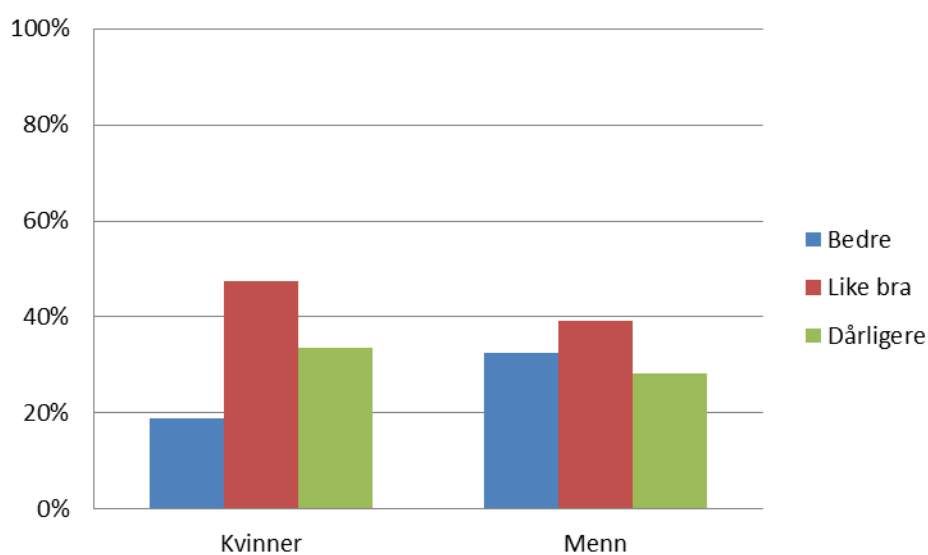
Figur 3.1 Andelen 17-åringene som trener tre ganger i uken eller mer, fordelt på interesse for (2009–11) / ønske om (2012) å gjøre tjeneste i Forsvaret.

Figur 3.2 viser at ønsket om tjeneste i Forsvaret øker med hvor ofte man trener blant både kvinner og menn, men at det også er en betydelig forskjell mellom kjønnene innen hver av de fire gruppene. Det er verdt å merke seg at ønsket om tjeneste i Forsvaret er større blant kvinner som trener tre eller flere ganger i uken, enn det er blant menn som trener sjeldnere enn én gang i uken, til tross for at det generelt er langt flere menn som ønsker tjeneste.

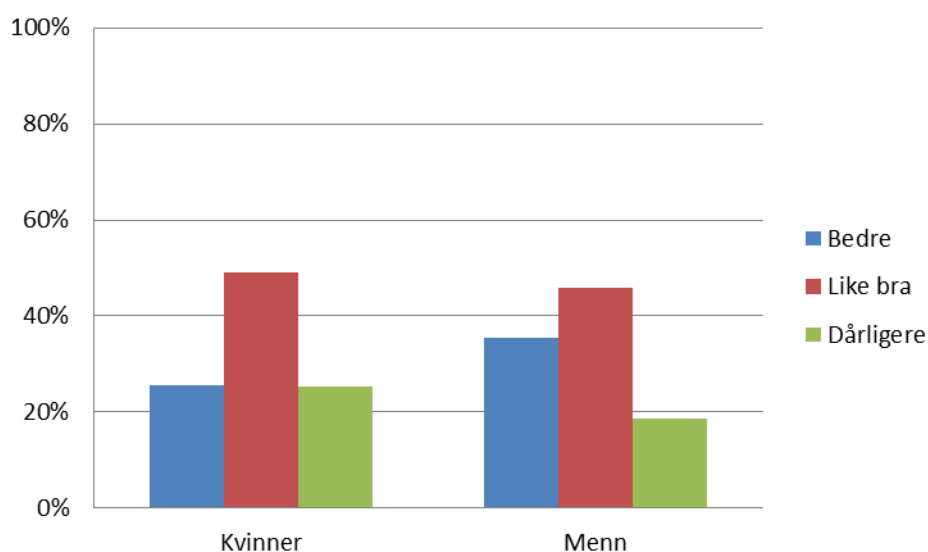

Figur 3.2 Andelen 17-åringer som ønsker tjeneste i Forsvaret, fordelt på hvor ofte de trener. De horisontale strekene viser andelen kvinner og menn som ønsker tjeneste, i populasjonen som helhet (2012).

I spørreskjemaet blir respondentene bedt om å vurdere sin egen kondisjon og muskelstyrke opp mot jevnaldrende av samme kjønn. Figur 3.3 viser at kvinner i stor grad vurderer sin egen kondisjon som dårligere enn blant jevnaldrende kvinner, mens mennene har en mer balansert vurdering av sin egen kondisjon. Figur 3.4 viser at menn i stor grad vurderer sin egen muskelstyrke som bedre enn blant jevnaldrende av samme kjønn, mens kvinner her har en mer balansert vurdering. Noe av kjønnsforskjellen kan forklares med en ulik fordeling av fysisk aktivitetsnivå blant kvinner og blant menn. Det er en høyere andel menn som trener ofte, det vil si tre eller flere ganger i uken, mens det er en høyere andel kvinner som trener litt, det vil si 1-2 ganger i uken. Selv blant dem som trener ofte, er det imidlertid en langt lavere andel kvinner (43 prosent) som anser at de har bedre kondisjon enn jevnaldrende av samme kjønn, enn det er menn (58 prosent). Tilsvarende tall for muskelstyrke er 46 prosent for kvinner og 57 prosent for menn. Resultatene tyder på at kvinner i noen grad undervurderer sin egen fysiske form, mens menn i noen grad overvurderer sin egen fysiske form.

Figur 3.3 Andelen kvinner og menn som vurderer sin kondisjon som bedre, like bra eller dårligere enn blant jevnaldrende av samme kjønn (2012).

Figur 3.4 Andelen kvinner og menn som vurderer sin muskelstyrke som bedre, like bra eller dårligere enn blant jevnaldrende av samme kjønn (2012).

3.1.3 Egnethet og interesse for tjeneste

I spørreskjemaet skal respondentene ta stilling til påstanden “Jeg tror jeg passer, både psykisk og fysisk, til å gjennomføre tjeneste i Forsvaret”. Tabell 3.2 viser at det er en relativt stor andel av dem som ønsker tjeneste, som mener at de ikke passer til tjeneste i Forsvaret. Dette gjelder særlig kvinner, og her er det verdt å merke seg at kvinner i noen grad undervurderer sin egen fysiske form – slik vi observerte i avsnitt 3.1.2 – og dermed trolig også sin fysiske egnethet for en førstegangstjeneste.

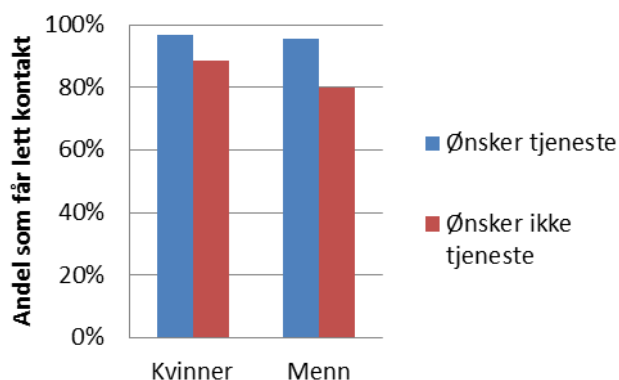
Det har imidlertid vært en bedring i 2012 sammenlignet med tidligere år, med en lavere andel kvinner som mener at de ikke passer til tjeneste i Forsvaret, blant dem som ønsker tjeneste.

År	Kvinner	Menn
2012	11,5 %	6,1 %
2011	14,5 %	6,8 %
2010	14,7 %	6,5 %
2009	14,7 %	6,8 %

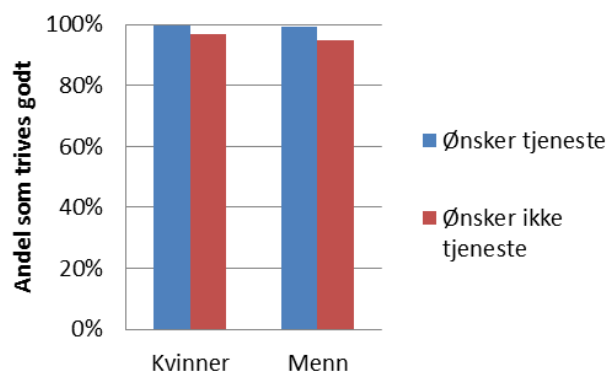
Tabell 3.2 Andelen kvinner og menn blant dem som er interesserte i (2009–2011) eller ønsker (2012) å gjøre tjeneste i Forsvaret, som mener at de ikke passer til å gjennomføre tjeneste.

3.1.4 Sosiale egenskaper og interesse for tjeneste

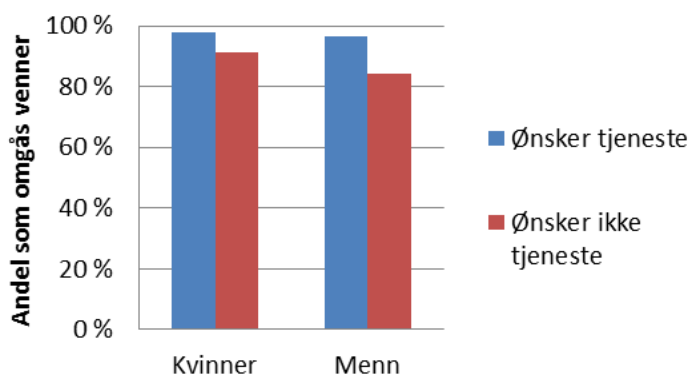
I tidligere år har vi observert en sammenheng mellom interesse for tjeneste i Forsvaret og gode sosiale egenskaper, særlig blant menn (Fauske 2011, Fauske 2012). Figurene 3.5–3.7 viser at det også gjelder i 2012, selv om interesse for tjeneste er byttet ut med ønske om tjeneste. Spørsmålene om sosiale egenskaper er også endret noe, men ikke på en slik måte at det kan antas å ha påvirket svarene i vesentlig grad.

Figur 3.5 Andelen 17-årige kvinner og menn som sier at de får lett kontakt med andre mennesker, fordelt på ønske om tjeneste i Forsvaret (2012).

Figur 3.6 Andelen 17-årige kvinner og menn som sier at de trives godt sammen med medelever og venner, fordelt på ønske om tjeneste i Forsvaret (2012).

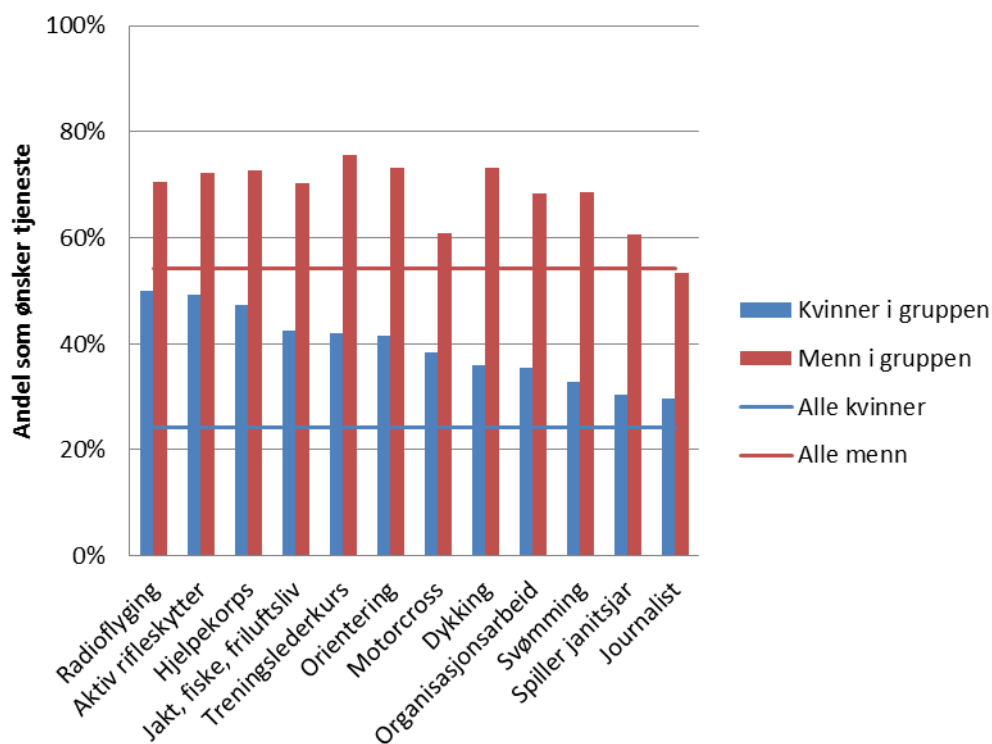

Figur 3.7 Andelen 17-årige kvinner og menn som sier at de omgås regelmessig med flere venner, fordelt på ønske om tjeneste i Forsvaret (2012).

3.1.5 Hobbyer og interesse for tjeneste

I spørreskjemaet blir respondentene spurt om ulike hobbyer som er relevante for Forsvaret. Generelt er det en høy andel som ønsker tjeneste i Forsvaret, blant dem som oppgir at de har én eller flere av disse hobbyene. Dette samsvarer med tidligere observasjoner (Fauske 2012).

For samtlige hobbyer er andelen som ønsker tjeneste i Forsvaret, betydelig høyere blant menn enn blant kvinner, akkurat som i populasjonen som helhet. I 2011 observerte vi at blant dem som driver med radioflyging, var interessen for Forsvaret like høy blant kvinner som blant menn (Fauske 2012). Dette var første gang det ble spurt om akkurat denne hobbyen. I 2012 er andelen som ønsker tjeneste blant kvinner som driver med radioflyging, nærmere andelen som vi observerer for de andre hobbyene, så observasjonen i 2011 kan ha vært et tilfeldig utslag. Imidlertid er det veldig få kvinner som driver med radioflyging, og det er derfor vanskelig å trekke noen konklusjon basert på dette.

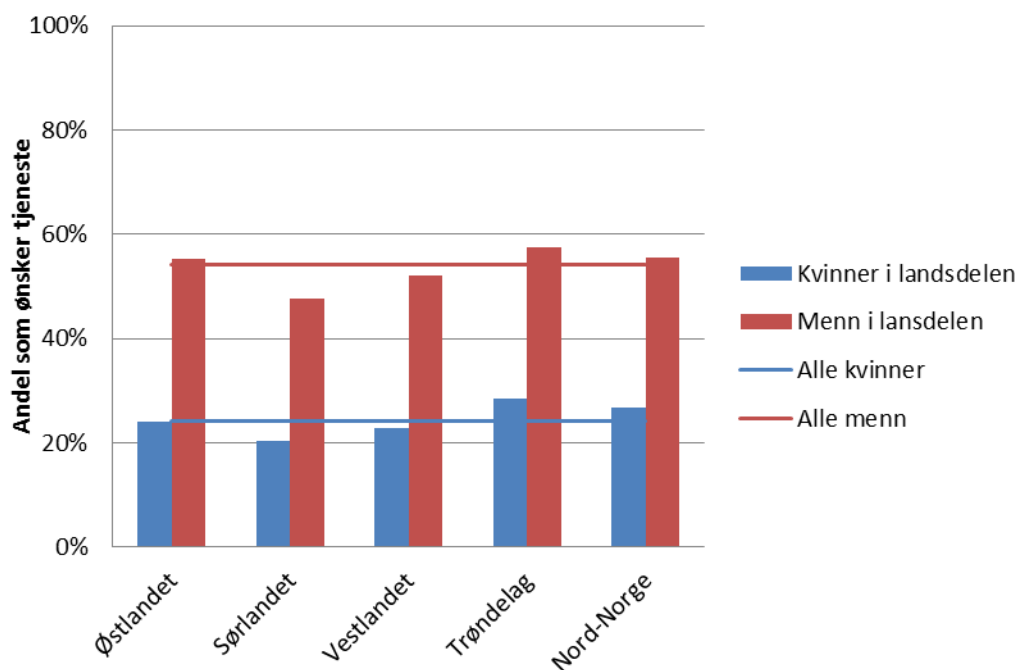
Figur 3.8 Andelen 17-årige kvinner og menn som ønsker tjeneste i Forsvaret, fordelt på de ulike hobbyene som er listet opp i spørreskjemaet i Sesjon del 1. De horisontale strekene viser andelen kvinner og menn som ønsker tjeneste, i populasjonen som helhet (2012).

3.1.6 Geografisk tilhørighet og interesse for tjeneste

Analysen fra tidligere år viser at interessen for tjeneste i Forsvaret til en viss grad varierer med landsdel og mellom urbane og rurale strøk, og at interessen er betydelig høyere i såkalte forsvarskommuner (Fauske 2011, Fauske 2012). En *forsvarskommune* er definert som en kommune hvor Forsvaret har en betydelig tilstedeværelse, det vil si at antall ansatte i Forsvarets enhet i kommunen er større enn to prosent av kommunens innbyggerantall.⁶

Ønsket om å tjenestegjøre i Forsvaret varierer noe med landsdel også i 2012, se figur 3.9. Særlig i Trøndelag, men også i Nord-Norge, ligger andelen som ønsker tjeneste i Forsvaret noe høyere enn landsgjennomsnittet. Videre ligger andelen godt under landsgjennomsnittet på Sørlandet og noe under landsgjennomsnittet på Vestlandet. Det er særlig fylkene Vest-Agder og Rogaland som trekker gjennomsnittet ned.

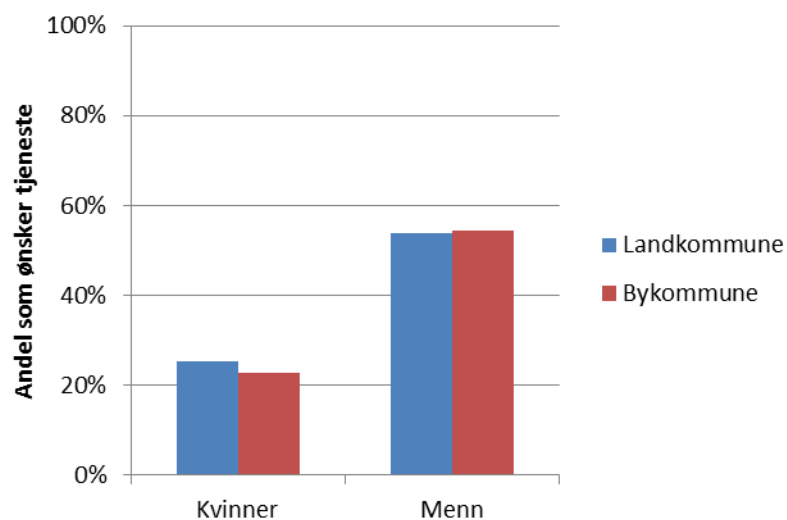
⁶ Da det ikke har vært noen endringer av betydning i Forsvaret med tanke på lokalisering og beliggenhet de siste par årene, har vi benyttet de samme 16 "forsvarskommunene" som i tidligere rapporter: Andøy, Bardu, Bodø, Dovre, Elverum, Målselv, Porsanger, Rygge, Skedsmo, Sortland, Sørreisa, Tjeldsund, Tjøme, Ullensaker, Ørland og Åmot.

Figur 3.9 Andelen 17-årige kvinner og menn som ønsker tjeneste i Forsvaret, fordelt på landsdeler. De horisontale strekene viser andelen kvinner og menn som ønsker tjeneste, i landet som helhet (2012).

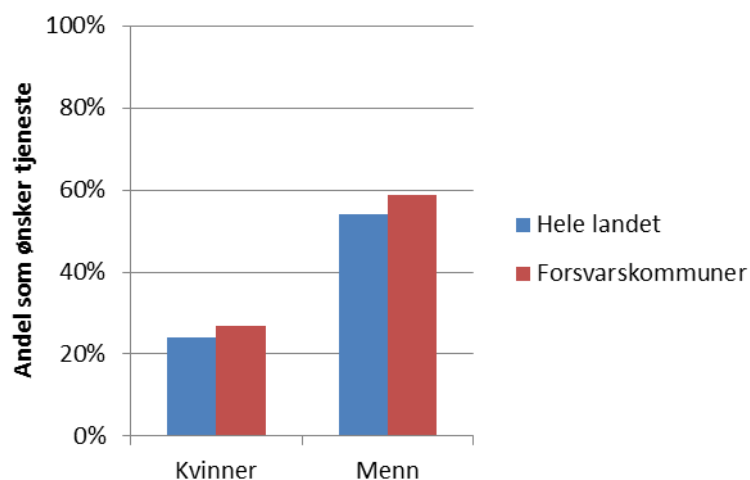
I figur 3.10 ser vi hvordan ønsket om tjeneste i Forsvaret fordeler seg på land- og bykommuner⁷. Blant kvinner er det en noe høyere andel som ønsker tjeneste i landkommunene, mens det blant menn ikke er noen særlig forskjell. Dette stemmer overens med resultatene fra tidligere år.

⁷ Med *bykommune* mener vi alle de 46 kommunene som SSB har kategorisert som bykommuner, i tillegg til Asker og Bærum. Øvrige kommuner er *landkommuner*. Dette er den samme inndelingen som har blitt benyttet i tidligere rapporter (Fauske 2011, Fauske 2012).

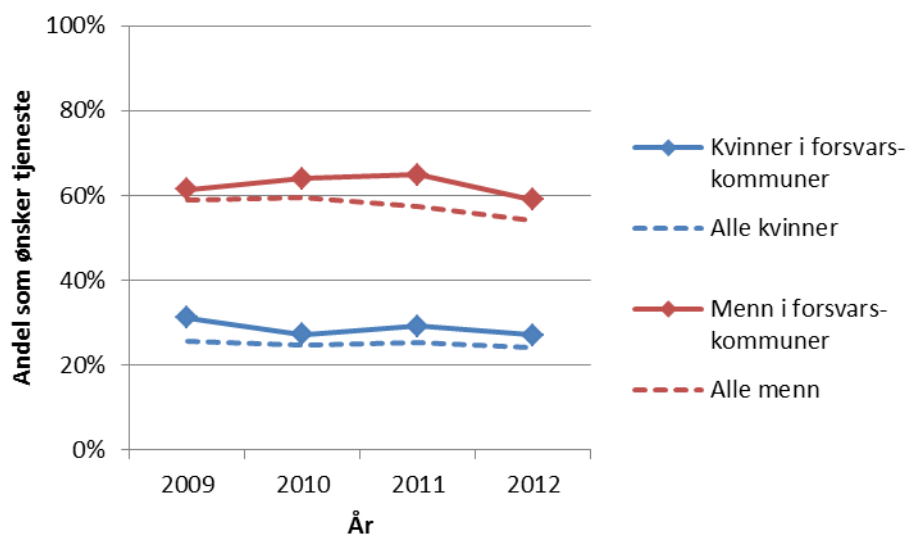

Figur 3.10 Andelen 17-årige kvinner og menn som ønsker tjeneste i Forsvaret i land- og bykommuner (2012).

I figur 3.11 ser vi at andelen som ønsker tjeneste i Forsvaret, totalt sett er noe høyere i forsvarskommunene enn den er i landet som helhet. Figur 3.12 viser imidlertid at forskjellen mellom forsvarskommunene og landet for øvrig er mindre i 2012 enn den var i 2011, og særlig er dette tydelig blant menn. Ettersom det aktuelle årskullet i flere av disse kommunene er såpass lite, har vi valgt ikke å dele opp resultatet på hver enkelt, men mønsteret er stort sett det samme.

Figur 3.11 Andelen 17-årige kvinner og menn som ønsker tjeneste i Forsvaret i kommuner hvor Forsvaret har betydelig tilstedeværelse (2012).

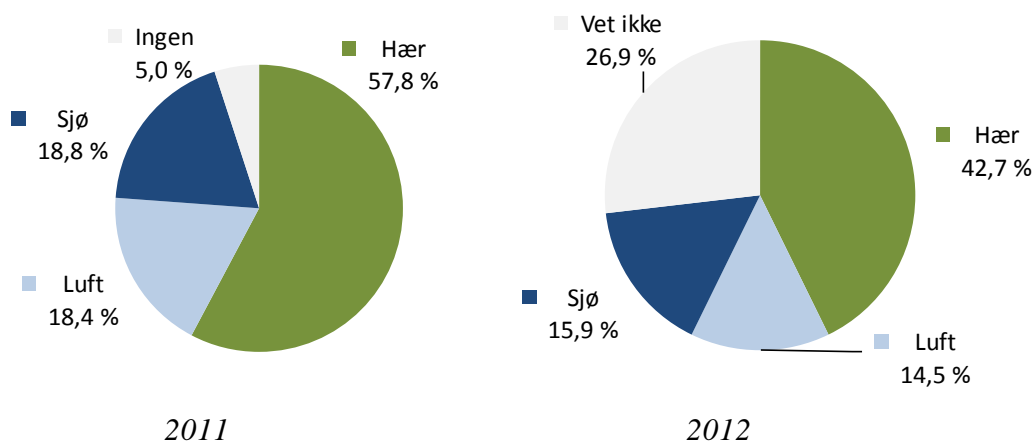

Figur 3.12 Andelen 17-årige kvinner og menn som ønsker (2012) / gjerne vil gjøre (2009–2011) tjeneste i Forsvaret i kommuner hvor Forsvaret har betydelig tilstedeværelse.

3.2 Interesse for de ulike forsvarsgrenene

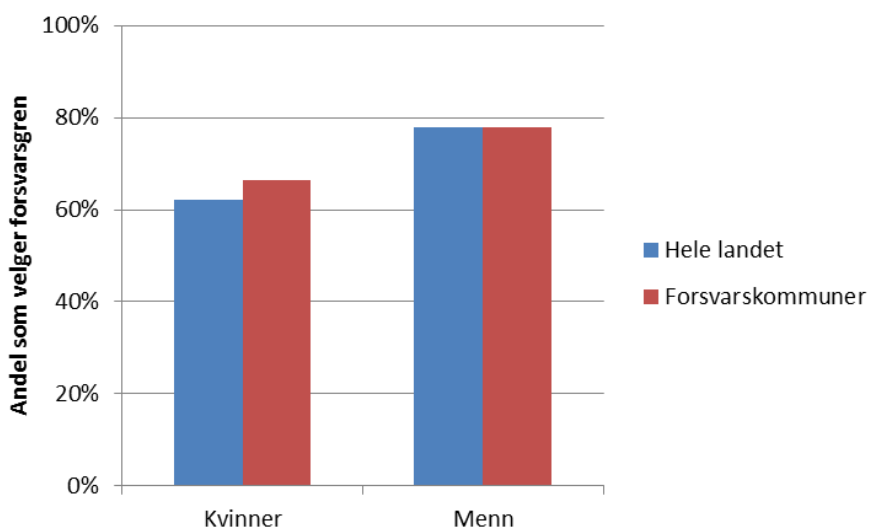
I spørreskjemaet for Sesjon del 1 blir respondentene bedt om å angi hvilken forsvarsgren de var mest interesserte i ved en eventuell førstegangstjeneste: Hæren, Luftforsvaret eller Sjøforsvaret. I årene 2009–2011 så vi at interessen for de ulike forsvarsgrenene endret seg lite. I 2012-skjemaet er det fjerde svaralternativet endret fra det negative “Ingen av delene” til det mer nøytrale “Vet ikke”.

I figur 3.13 ser vi at i 2011 valgte 95 prosent av dem som var interesserte i tjeneste i Forsvaret forsvarsgren, mens i 2012 er det bare drøyt 73 prosent av dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, som velger forsvarsgren. Vi antar at denne endringen først og fremst skyldes endringen i svaralternativer. Hæren er fremdeles den forsvarsgrenen klart flest er interesserte i, men samtidig er det Hæren som, også relativt sett, mister flest til “Vet ikke”-gruppen.

Figur 3.13 Interesse for de ulike forsvarsgrenene blant dem som er interesserte i (2011) / ønsker (2012) tjeneste i Forsvaret.

Vi har sett at ønsket om tjeneste i Forsvaret er noe høyere i de såkalte forsvarskommunene, og det kan være naturlig å spørre seg om også interessen for ulike grener er høyere i disse kommunene. Figur 3.14 viser at blant kvinnene som ønsker tjeneste, er det en noe høyere andel som har valgt forsvarsgren i forsvarskommunene⁸, mens blant mennene er denne forskjellen ubetydelig. Figuren viser også at menn som ønsker tjeneste, velger forsvarsgren i betydelig større grad enn kvinner som ønsker tjeneste.

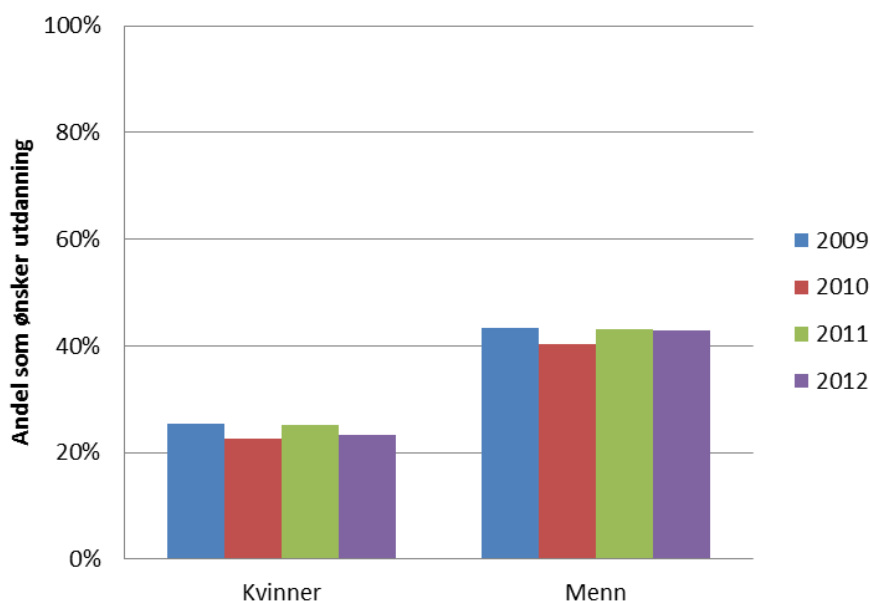
Figur 3.14 Andelen kvinner og menn som velger forsvarsgren i forsvarskommuner, blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret (2012).

⁸ Vi har valgt ikke å splitte opp interessen for de ulike grenene på hver enkelt forsvarskommune, men har heller sett på hvor mange totalt som har valgt gren blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, i forsvarskommunene og i landet som helhet.

3.3 Interesse for utdanning i Forsvaret

I spørreskjemaet blir respondentene bedt om å angi om de er interesserte i frivillig utdanning i Forsvaret.

Figur 3.15 viser at interessen for utdanning i Forsvaret ligger på omtrent samme nivå som i tidligere år, selv om det er en liten nedgang blant kvinner siden 2011. Dette er med på å underbygge hypotesen om at fallet i ønsket om tjeneste skyldes endring i spørsmålsformuleringen og ikke et faktisk stemningskifte. Vi merker oss også at det er en stor kjønnsforskjell, men at denne likevel er mindre enn den er på spørsmålet om man ønsker tjeneste i Forsvaret.

Figur 3.15 Andelen 17-årige kvinner og menn som er interesserte⁹ i utdanning i Forsvaret.

Også blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, er det en noe høyere andel menn enn kvinner som er interesserte i utdanning, se tabell 3.3. Forskjellen er større enn i 2011, og vi mener at dette henger sammen med at det er færre menn som svarer positivt på spørsmålet om tjeneste.

År	Kvinner	Menn
2012	58,2 %	62,7 %
2011	59,5 %	60,7 %

Tabell 3.3 Andelen 17-årige kvinner og menn som er interesserte i utdanning i Forsvaret, blant dem som ønsker (2012) / gjerne vil gjøre (2011) tjeneste i Forsvaret.

⁹ Vi sier at de som har krysset av for "Ingen av delene" på spørsmålet "Er du interessert i frivillig utdanning i Forsvaret?", ikke er interesserte i utdanning i Forsvaret, mens vi sier at de øvrige er interesserte.

Det er en stor andel av dem som er interesserte i utdanning i Forsvaret, som sier at de ikke ønsker tjeneste i Forsvaret, og dette er vist i tabell 3.4. Akkurat som i 2011 utgjør dette rundt 40 prosent av kvinnene som er interesserte i utdanning, og denne andelen er rundt regnet dobbelt så høy blant kvinner som blant menn.

År	Kvinner	Menn
2012	39,7 %	20,7 %
2011	40,4 %	19,2 %

Tabell 3.4 Andelen 17-årige kvinner og menn som ikke ønsker (2012) / ikke vil gjøre (2011) tjeneste i Forsvaret, blant dem som er interesserte i utdanning i Forsvaret.

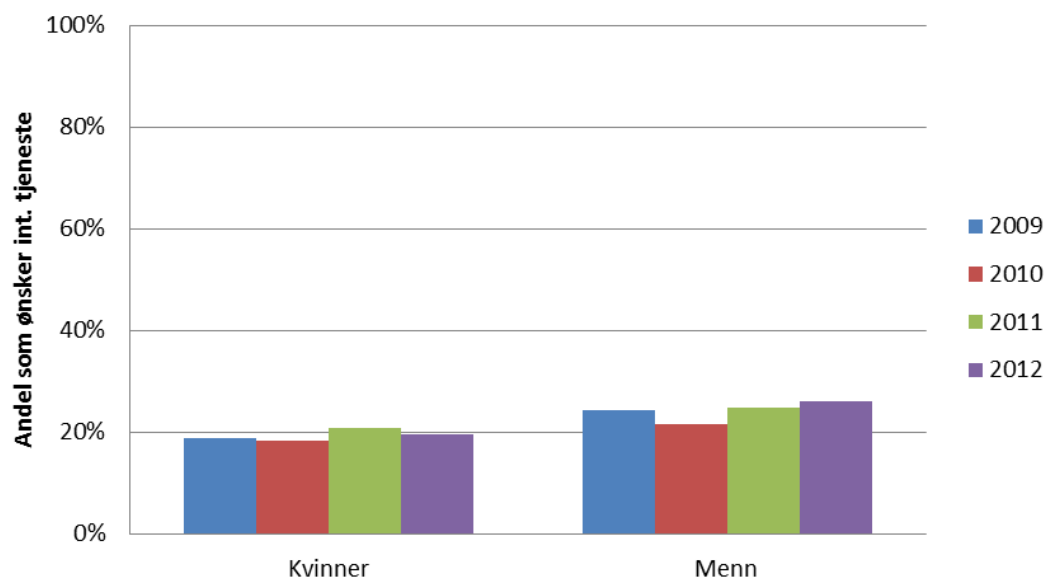
Hvis vi snur på spørsmålet og ser på hvor mange som er interesserte i utdanning i Forsvaret, blant dem som *ikke* ønsker tjeneste, er dette også en relativt stor andel, se tabell 3.5. Dette er et interessant tall ettersom det er et potensielt rekrutteringsgrunnlag for Forsvaret.

År	Kvinner	Menn
2012	12,2 %	19,3 %
2011	13,6 %	19,6 %

Tabell 3.5 Andelen 17-årige kvinner og menn som er interesserte i utdanning i Forsvaret, blant dem som ikke ønsker (2012) / ikke vil gjøre (2011) tjeneste i Forsvaret.

3.4 Interesse for internasjonal tjeneste

Figur 3.16 viser at interessen for internasjonal tjeneste blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, ligger på samme nivå som tidligere år. Blant menn har andelen økt noe, men vi mener at også dette henger sammen med at det er færre menn som svarer positivt på spørsmålet om tjeneste.

Figur 3.16 Andelen 17-årige kvinner og menn som kunne tenke seg å gjøre internasjonal tjeneste, blant dem som sier at de ønsker tjeneste i Forsvaret.

3.5 Karakterer fra grunnskolen

I spørreskjemaet for 2012 blir respondentene for første gang bedt om å oppgi sine karakterer i norsk, matematikk og engelsk fra grunnskolen. Det viktigste demografiske skillet i karakterer går mellom kjønnene, og i tabell 3.6 ser vi at kvinnene har et markant høyere karaktersnitt – i forståelsen definert som gjennomsnittet av oppgitt karakter i norsk, matematikk og engelsk¹⁰.

	Karaktersnitt
Kvinner	4,02
Menn	3,66

Tabell 3.6 Karaktersnitt for 1995-kullet fordelt på kjønn (2012).

Vi ønsker å sjekke om det er noen sammenheng mellom karakternivå og ønske om tjeneste i Forsvaret. Dette spørsmålet er nytt av året, så vi har ingen tidligere resultater å sammenligne med. Vi vil også se på sammenhengen mellom karaktersnitt og de andre variablene vi har studert så langt i dette kapitlet.

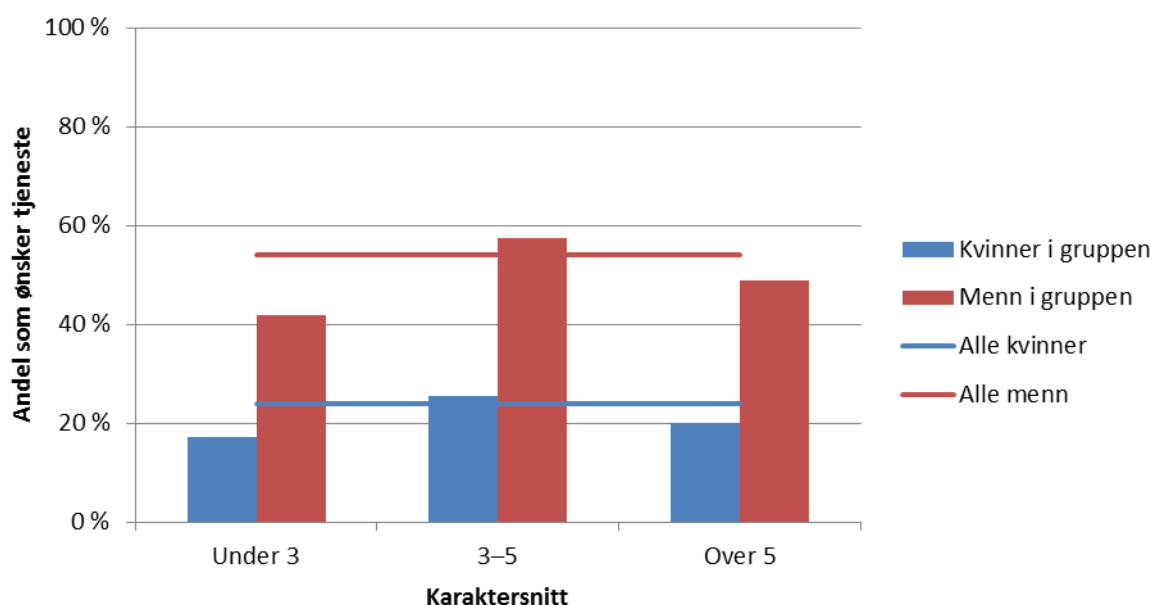
3.5.1 Ønske om tjeneste og karakterer

Ettersom det er en vesentlig forskjell mellom kjønnene både i ønske om tjeneste i Forsvaret og i karaktersnitt, er det naturlig å se på kvinner og menn hver for seg. For begge kjønn er imidlertid

¹⁰ I de tilfeller hvor respondenten har oppgitt "Ingen karakter", har vi satt denne til 0.

4,0 det hyppigst forekommende karaktersnittet¹¹. Vi velger derfor å utgå fra dette som en normal-karakter for begge kjønn, og definerer 3,0–5,0 som et *normalområde* for karaktersnittet. Vi deler populasjonen inn i tre grupper: de med lavt karaktersnitt (det vil si under 3), de med karaktersnitt i normalområdet og de med høyt karaktersnitt (det vil si over 5). Drøyt tre fjerdedeler av populasjonen befinner seg i den midterste gruppen, og det gjelder for begge kjønn. Menn er overrepresentert i gruppen med lavt karaktersnitt, mens kvinner er overrepresentert i gruppen med høyt karaktersnitt.

I figur 3.17 ser vi at ønsket om tjeneste i Forsvaret er størst blant dem med karakterer i normalområdet. Interessen for Forsvaret er noe lavere blant dem med høyt karaktersnitt og betydelig lavere blant dem med lavt karaktersnitt. Dette mønsteret er tydeligere blant menn enn blant kvinner. Tabell 3.7 viser at karaktersnittet totalt sett er noe høyere blant dem som ønsker tjeneste, enn i populasjon som helhet, og at forskjellen er størst blant menn.

Figur 3.17 Andelen kvinner og menn i 1995-kullet som ønsker tjeneste i Forsvaret, fordelt på karaktersnitt. De horisontale strekene viser andelen kvinner og menn som ønsker tjeneste, i populasjonen som helhet.

	Kvinner	Menn
Ønsker tjeneste	4,07	3,77
Alle	4,02	3,66

Tabell 3.7 Karaktersnitt blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, og blant alle i 1995-kullet, fordelt på kjønn (2012).

¹¹ Merk at siden det er kun tre karakter vi tar gjennomsnittet av, er det få mulige verdier for karaktersnittet. Det gjør det meningsfullt å snakke om det hyppigst forekommende karaktersnittet, eller *typetallet*, i populasjonen.

Vi har sett at interessen for tjeneste i Forsvaret er høyest blant dem med karakterer i normalområdet. Ettersom dette normalområdet spenner såpass vidt, er det verdt å undersøke ved hvilke karaktersnitt interessen for tjeneste i Forsvaret er størst.

For kvinner viser denne analysen at interessen for tjeneste i Forsvaret er størst rett i underkant av 4. Ettersom gjennomsnittet for kvinner er 4,02, kan vi si at den typiske 17-årige kvinnen som ønsker seg til Forsvaret, har karakterer rundt gjennomsnittet for kvinner, men heller noe under enn noe over. Likevel er karaktersnittet noe høyere for kvinner som ønsker tjeneste, enn det er i populasjonen som helhet, se tabell 3.7. Dette skyldes at andelen interesserte er lavest blant dem med et karaktersnitt under 3. For menn viser analysen at interessen for Forsvaret er størst rundt karaktersnitt 4 og noe over. Menn har et gjennomsnitt på 3,66, og den typiske 17-årige mannen som ønsker tjeneste i Forsvaret, har dermed et karaktersnitt litt over dette. Denne kjønnsforskjellen i sammenhengen mellom karakterer og ønske om tjeneste kan ses som et uttrykk for at førstegangstjenesten har en annen status blant menn enn den har blant kvinner.

3.5.2 Fysisk form og karakterer

I avsnitt 3.1.2 så vi at de som trener tre eller flere ganger i uken, i større grad ønsker tjeneste i Forsvaret. Tabell 3.8 viser at de som trener tre eller flere ganger i uken, også har et betydelig høyere karaktersnitt enn de som trener sjeldnere. Blant menn er forskjellen på mer enn et halvt karakterpoeng, mens blant kvinner er den noe mindre.

	Kvinner	Menn
Trener 3 ganger i uken eller oftere	4,30	3,94
Trener 2 ganger i uken eller sjeldnere	3,86	3,43

Tabell 3.8 Karaktersnitt fordelt på kjønn og hvor ofte man trener(2012).

3.5.3 Egnethet for Forsvaret og karakterer

Tabell 3.9 viser at de som mener at de passer til tjeneste i Forsvaret, har et høyere karaktersnitt enn de som mener at de ikke passer til tjeneste. Forskjellen er tydeligere blant menn enn blant kvinner.

	Kvinner	Menn
Passer i Forsvaret	4,23	3,84
Passer ikke i Forsvaret	3,90	3,33

Tabell 3.9 Karaktersnitt fordelt på kjønn og vurdert egnethet for tjeneste i Forsvaret (2012).

3.5.4 Sosiale egenskaper og karakterer

I avsnitt 3.1.4 så vi at visse sosiale egenskaper kan knyttes til økt interesse for tjeneste i Forsvaret. I tabell 3.10 ser vi at karaktersnittet er noe høyere i hver av disse gruppene enn i populasjonen

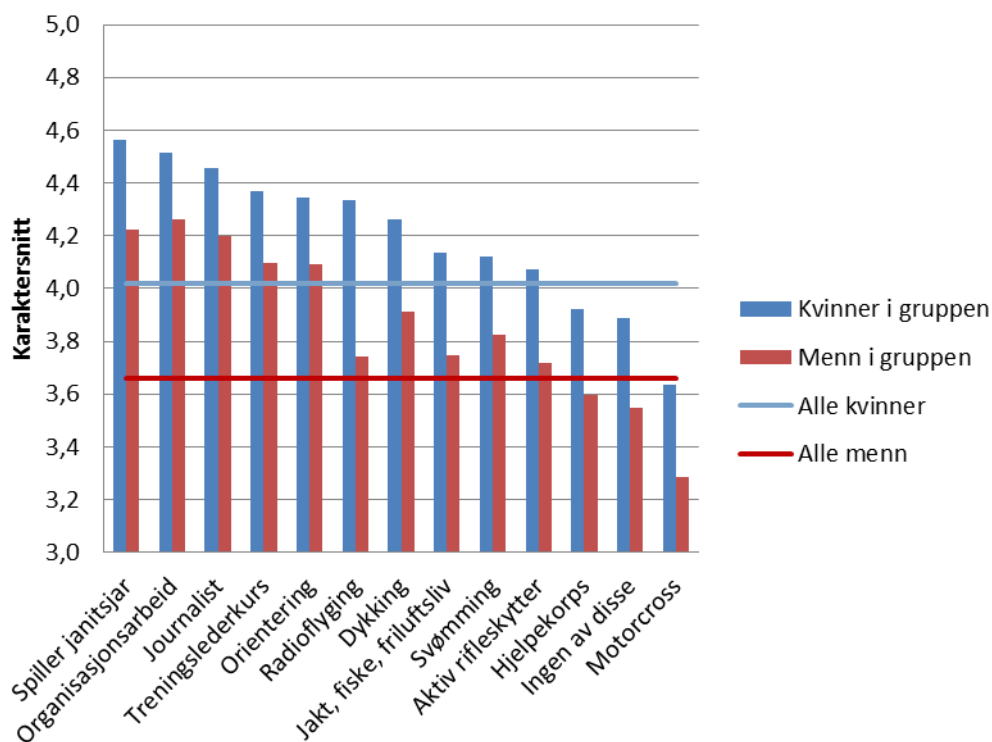
som helhet, men i og med at andelen som svarer negativt på disse spørsmålene er såpass liten, blir utslaget marginalt.

	Kvinner	Menn
Får lett kontakt med andre	4,06	3,71
Trives godt med venner	4,04	3,69
Omgås regelmessig venner	4,07	3,72
Alle	4,02	3,66

Tabell 3.10 *Karaktersnitt blant kvinner og menn med visse sosiale egenskaper (2012). For en fullstendig beskrivelse av de sosiale egenskapene, se avsnitt 3.1.4.*

3.5.5 Hobbyer og karakterer

I avsnitt 3.1.5 så vi at interessen for tjeneste blant dem med ulike hobbyer som er relevante for Forsvaret, nesten uten unntak var høyere enn i populasjonen som helhet. Figur 3.18 viser at karaktersnittet blant dem som oppgir disse hobbyene, i de fleste tilfellene er høyere enn i populasjonen som helhet, og at det i stor grad er de samme hobbyene som kan knyttes til høyt karaktersnitt blant kvinner som det er blant menn. Et tydelig unntak er radioflyging, men som tidligere nevnt er gruppen av kvinner med denne hobbyen relativt liten. Vi merker oss også at det for begge kjønn er kun én av disse hobbyene som gir et lavere karaktersnitt enn ikke å ha noen av disse hobbyene.

Figur 3.18 *Karaktersnitt blant kvinner og menn som har ulike hobbyer som er listet opp i spørreskjemaet i Sesjon del 1 (2012).*

3.5.6 Geografisk tilhørighet og karakterer

I avsnitt 3.1.6 så vi at interessen for tjeneste i Forsvaret var høyere i såkalte forsvarskommuner, og at den også varierte noe mellom landsdeler og mellom by- og landkommuner. Da årskullene i enkelte forsvarskommuner er relativt små, vil vi ikke se på karaktersnitt for disse. I tabell 3.11 ser vi at karaktersnittet er noe lavere på Sørlandet og i Nord-Norge enn i landet for øvrig, men at forskjellene er relativt små. Sørlandet er også den landsdelen hvor interessen for Forsvaret er lavest. Videre ser vi i tabell 3.12 at karaktersnittet ligger noe høyere i bykommuner enn i landkommuner.

	Karaktersnitt
Hele landet	3,83
Østlandet	3,85
Sørlandet	3,77
Vestlandet	3,84
Trøndelag	3,84
Nord-Norge	3,79

Tabell 3.11 *Karaktersnitt fra grunnskolen for 1995-kullet, for landet som helhet og fordelt på landsdel (2012).*

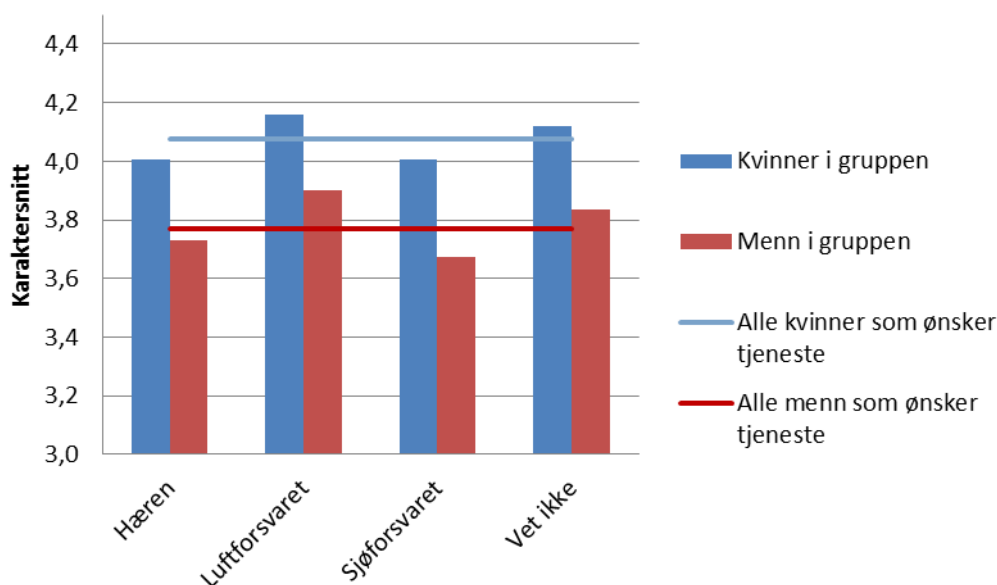
	Karaktersnitt
Bykommuner	3,88
Landkommuner	3,79

Tabell 3.12 *Karaktersnitt fra grunnskolen for 1995-kullet, fordelt på by- og landkommuner (2012).*

3.5.7 Interesse for de ulike forsvarsgrenene og karakterer

I kapittel 3.2 så vi at 27 prosent av dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, ikke vet hvilken forsvarsgren de foretrekker. I figur 3.19 ser vi at denne gruppen har et klart høyere karaktersnitt enn de som velger Hæren eller Sjøforsvaret, mens det er de som velger Luftforsvaret, som har det høyeste karaktersnittet. Dette gjelder for begge kjønn.

Hvis vi utvider analysen til å gjelde også dem som ikke ønsker tjeneste, kommer derimot de som svarer "Vet ikke" ut med et dårligere karaktersnitt enn de som velger gren. Dette henger sammen med at de som ikke ønsker tjeneste i Forsvaret har et lavere karaktersnitt enn de øvrige, og at det i denne gruppen er færre som velger gren.

Figur 3.19 Karactersnitt blant ungdommer som ønsker tjeneste, fordelt på hvilken forsvarsgren de foretrekker (2012).

3.5.8 Interesse for utdanning i Forsvaret og karakterer

I kapittel 3.3 så vi at omtrent 60 prosent av dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, også er interesserte i utdanning i Forsvaret. Tabell 3.13 viser at denne gruppen i gjennomsnitt har like gode karakterer som de øvrige som ønsker tjeneste. Dette viser at Forsvarets utdanninger appellerer til et bredt spekter av norsk ungdom og ikke spesielt til de med særlig gode eller dårlige karakterer.

Bakgrunnstallene viser at for menn er standardavviket noe lavere blant dem som ønsker utdanning. Dette betyr at de som er interesserte i utdanning i Forsvaret, i større grad har et karactersnitt i nærheten av gjennomsnittet blant alle som ønsker tjeneste. For kvinner er det ingen betydelig forskjell i standardavvik mellom de to gruppene.

	Kvinner	Menn
Ønsker utdanning og tjeneste	4,08	3,77
Alle som ønsker tjeneste	4,07	3,77

Tabell 3.13 Karactersnitt for dem som ønsker utdanning og tjeneste, sammenlignet med karactersnitt for alle som ønsker tjeneste, fordelt på kjønn (2012).

3.5.9 Interesse for internasjonal tjeneste og karakterer

Tabell 3.14 viser at blant dem som ønsker internasjonal tjeneste, er karactersnittet noe lavere enn det er for hele gruppen som ønsker tjeneste i Forsvaret. Dette gjelder for både kvinner og menn.

	Kvinner	Menn
Ønsker int. tjeneste	4,00	3,66
Alle som ønsker tjeneste	4,07	3,77

Tabell 3.14 *Karaktersnitt for dem som ønsker internasjonal tjeneste, sammenlignet med karaktersnitt for alle som ønsker tjeneste, fordelt på kjønn (2012).*

3.6 Tidspunkt for førstegangstjeneste

I spørreskjemaet for 2012 blir respondentene for første gang også bedt om å angi når de planlegger å starte avtjening av førstegangstjenesten. Mulige svar er “Vinter/vår 2013”, “Sommer/høst 2013” og så videre frem til “Vinter/vår 2015 eller senere” eller “Har ikke planlagt tidspunkt for førstegangstjeneste”.

Blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret, svarer nesten halvparten at de ikke har planlagt tidspunkt for førstegangstjeneste. Tabell 3.15 viser at det er litt flere kvinner enn menn som ikke har planlagt tidspunkt for førstegangstjeneste. Blant dem som har angitt tidspunkt for førstegangstjeneste, er “Sommer/høst 2014” det mest brukte svaralternativet. Dette er også tidspunktet da flertallet av respondentene vil være ferdig med videregående skole.

Kvinner	Menn
52,1 %	45,7 %

Tabell 3.15 *Andelen 17-årige kvinner og menn som svarer at de ikke har planlagt tidspunkt for førstegangstjeneste, blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret (2012).*

Blant dem som ikke ønsker tjeneste i Forsvaret, er det fire prosent av kvinnene og ni prosent av mennene som velger et av de andre svaralternativene på dette spørsmålet, og som dermed angir at de *har* planlagt tidspunkt for avtjening av førstegangstjenesten.

4 Seleksjon til Sesjon del 2

Formålet med Sesjon del 1 er å velge ut kandidater til Sesjon del 2. Dette gjøres av VPV etter at Sesjon del 1 er gjennomført for hele årskullet. I dette kapittelet studerer vi resultatet av seleksjonen i 2012¹², og ser på hvilke forskjeller det er ut i fra kjønn og ønske om tjeneste i Forsvaret.

¹² Vi omtaler det som resultatet av seleksjonen i 2012 – som er året da Sesjon del 1 ble gjennomført – selv om det ble klart først tidlig i 2013.

4.1 Kriterier for seleksjon

På grunnlag av det de svarer i spørreskjemaet, blir respondentene enten:

- selektert til Sesjon del 2,
- gitt utsettelse på sesjon,
- overført til utskrivningsreserven (UR) av helseårsaker eller
- overført til UR av andre årsaker.

I tillegg er det et mindre antall spesialtilfeller som slettes fra vernepliktsregistrene, for eksempel ved utvandring.

De som selekteres, vil kalles inn til Sesjon del 2 i løpet av det påfølgende skoleåret. For elever med treårig skoleløp vil det normalt tilsvare siste året på videregående skole, og hensikten er at tiden mellom Sesjon del 2 og eventuell førstegangstjeneste skal være kortest mulig. Elever med fireårig skoleløp vil derfor bli gitt utsettelse på sesjon det første året. De vil måtte gjennomføre Sesjon del 1 på nytt det påfølgende året, men fra og med 2012 kan de klare seg med å fylle ut et forenklet skjema.

Det aller viktigste kriteriet for seleksjon til Sesjon del 2 er god helse. Kandidater med sykdom, funksjonshemming, nedsatt syn, skade, allergi eller medisinbruk som man anser som uforenlig med førstegangstjeneste, vil overføres direkte til UR med helse som begrunnelse. Andre faktorer som kan være diskvalifiserende er narkotikabruk, dårlig fysisk form, lav sosial score samt kroppsmasseindeks (BMI¹³) utenfor normalområdet. For kvinner legges det i tillegg vekt på motivasjon, egnethet og hvorvidt de er interesserte i utdanning. De som overføres til UR, vil normalt ikke bli kalt inn til Sesjon del 2 og dermed heller ikke få avgjort om de er tjenestedyktige. Det betyr at de er fritatt for førstegangstjeneste i fredstid.

Avslutningsvis vil VPV velge ut de beste av de kvalifiserte kandidatene til Sesjon del 2. De som ikke når opp i konkurransen, vil overføres til UR. I denne prosessen kan også faktorer som geografisk tilhørighet, relevante hobbyer eller etterspurt kompetanse spille inn¹⁴, men dette har variert noe fra år til år i de fire årene man har hatt den todelte sesjonsordningen.

4.2 Resultat av seleksjon i 2012

Resultatet av seleksjonen i 2012 er gitt i tabell 4.1. I 1995-kullet var det drøyt 15 000 kvinner og menn – altså noe over en fjerdedel av alle som besvarte Sesjon del 1 – som ble selektert til Sesjon del 2. I tillegg var det drøyt 10 000 personer som fikk et års utsettelse og som derfor vil gjennomføre Sesjon del 1 på nytt høsten 2013. En tredjedel av årskullet – eller rundt 20 000 ungdommer – ble overført til UR av helseårsaker. De resterende 14 000 ble overført til UR av andre årsaker, som for eksempel motivasjon eller at de ikke nådde opp i konkurransen.

¹³ BMI: *body mass index*.

¹⁴ Ifølge VPV i personlig kommunikasjon til FFI.

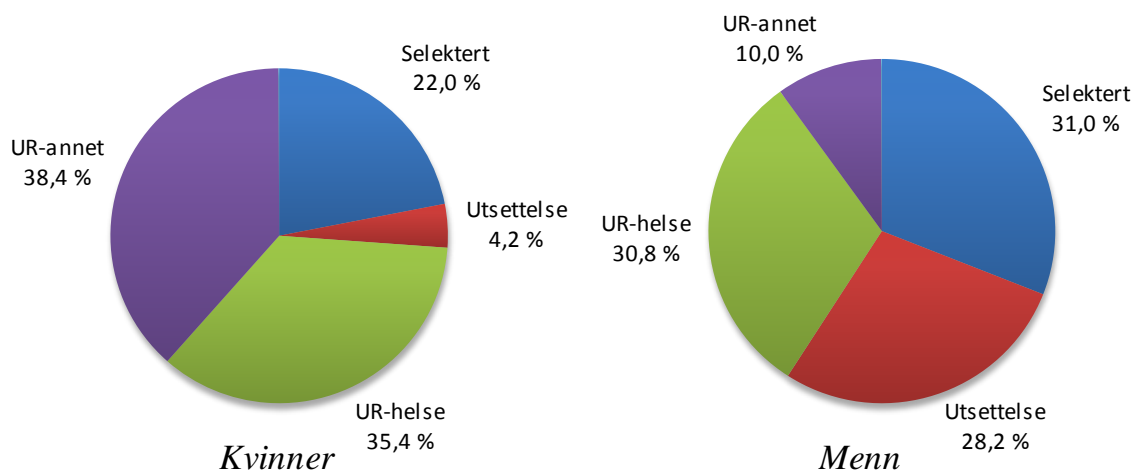
Resultat	Kvinner	Menn
Selektert	6 259	9 326
Utsettelse	1 265	8 937
UR	21 249	9 326
Slettet	15	15

Tabell 4.1 Resultat av seleksjon for kvinner og menn i 1995-kullet som har besvart Sesjon del 1 (2012).

Figur 4.1 gir en grafisk oversikt over resultatet av seleksjonen i 2012 for kvinner og menn, med gruppen som overføres til UR delt i to: de som overføres til UR av helseårsaker, og de som overføres til UR av andre årsaker. De som har fått utsettelse på Sesjon del 1 tidligere år, er ikke med i oversikten, som kun gjelder 1995-kullet.

Vi merker oss at det er en større andel menn som selekteres til Sesjon del 2 enn kvinner. Dessuten får langt flere menn utsettelse, noe som kan forklares med at det gjøres en grovseleksjon, blant annet basert på motivasjon hos kvinner, også hos de med fireårig skoleløp. I den lille gruppen av kvinner med utsettelse er det hele 96 prosent som svarer at de ønsker tjeneste i Forsvaret.

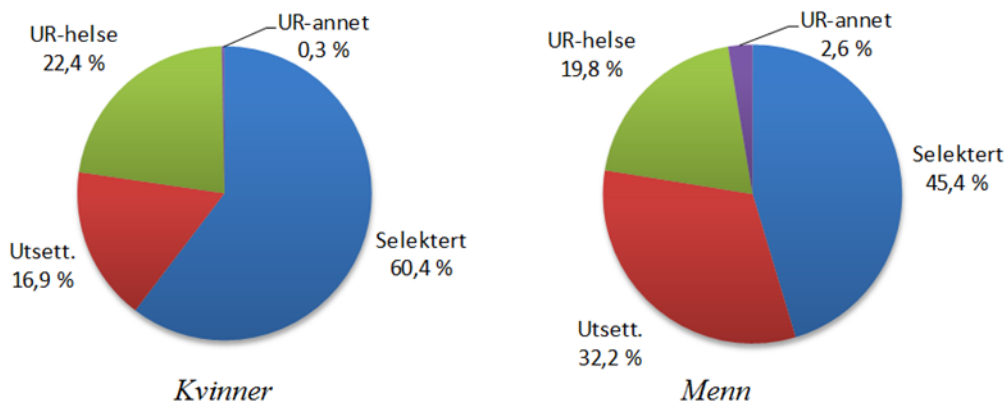
Vi ser også at andelen som overføres til UR av helseårsaker, er betydelig for begge kjønn, men noe høyere for kvinner. Gruppen som overføres til UR, omfatter blant annet umotiverte kvinner, og dette er den viktigste forklaringen på at langt flere kvinner enn menn overføres til UR.

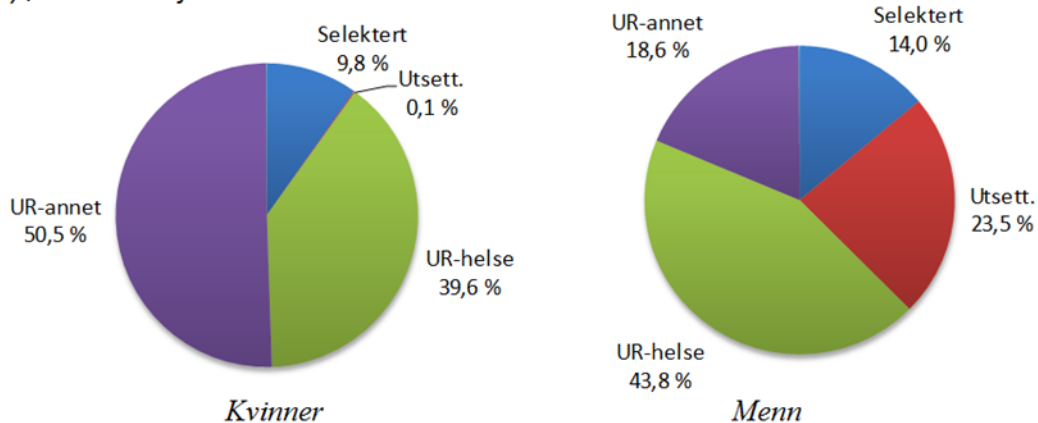
Figur 4.1 Resultat av seleksjon til Sesjon del 2 for kvinner (t.v.) og menn (t.h.) i 1995-kullet som andel av alle som har besvart Sesjon del 1 (2012).

I avsnitt 3.1.1 så vi at 24 prosent av kvinnene og 54 prosent av mennene svarte at de ønsket tjeneste i Forsvaret. I figur 4.2 har vi fordelt resultatet av seleksjon til Sesjon del 2 etter ønske om tjeneste i Forsvaret og etter kjønn, og vi ser noen tydelige forskjeller.

a) *ønsker tjeneste*

b) *ønsker ikke tjeneste*

Figur 4.2 Resultat av seleksjon til Sesjon del 2 fordelt på dem som ønsker tjeneste (øverst) og dem som ikke ønsker tjeneste (nederst) og på kvinner (t.v.) og menn (t.h.) (2012).

Blant dem som ønsker tjeneste, er det en større andel av kvinnene som blir selektert til Sesjon del 2, mens det samtidig er flere menn som får utsettelse. Andelen som overføres til UR til tross for ønske om tjeneste, er nokså lik for begge kjønn.

Vi merker oss videre at nesten 10 prosent av de kvinnene som har svart at de ikke ønsker tjeneste i Forsvaret, blir selektert til Sesjon del 2 selv om verneplikten er frivillig for kvinner. Hensikten med å velge ut disse kvinnene til Sesjon del 2 er å sørge for at de har fått tilstrekkelig informasjon om Forsvaret før de tar sitt endelige valg. De kan være valgt ut på grunn av egnethet (det vil si om de selv mener at de passer til tjeneste), ønske om utdanning eller visse hobbyer. I 1995-kullet utgjør dette over 2000 kvinner – eller hver tredje kvinne som selekteres til Sesjon del 2.

Blant menn som ikke ønsker tjeneste, er andelen som likevel selekteres noe høyere, men samtidig langt lavere enn for menn som ønsker tjeneste.

Dette viser at selv om motivasjon ikke er en avgjørende faktor i seleksjonen, er det i stor grad de mest motiverte mennene som velges ut til Sesjon del 2.

Vi merker oss også at andelen som overføres til UR av helseårsaker, er langt høyere blant dem som ikke ønsker tjeneste, enn blant dem som ønsker tjeneste, og dette er særlig tydelig for menn.

5 Oppsummering

I denne rapporten har vi analysert data fra Sesjon del 1 i 2012, og sammenlignet resultatene med det vi så i 2009, 2010 og 2011 (Fauske 2011 og Fauske 2012). Vi ser at resultatene fra de fire årene er svært like. Dette er som forventet, da dette er en populasjonsundersøkelse med ca. 60 000 respondenter og en svært høy svarprosent.

De tre første problemstillingene i denne rapporten var å kartlegge motivasjonen for tjeneste i Forsvaret, hvordan denne har endret seg fra tidligere år og hvilke demografiske trekk den kan knyttes til.

Analysen viser at 24 prosent av kvinnene og 54 prosent av mennene svarer at de ønsker tjeneste i Forsvaret. Som tidligere år ser vi at de faktorene som i sterkeste grad kan knyttes til en positiv holdning til tjeneste i Forsvaret, er kjønn, fysisk form og visse sosiale egenskaper.

Over halvparten av mennene svarer at de ønsker tjeneste i Forsvaret, mens knapt én av fire kvinner svarer det samme. I årets datasett ser endringen i spørsmålet “Jeg vil gjerne gjøre tjeneste i Forsvaret” – som måler interessen for førstegangstjeneste, og som i 2012-skjemaet er erstattet av “Jeg ønsker tjeneste i Forsvaret” – ut til å ha betydning for den uttrykte interessen for å tjenestegjøre, særlig blant menn. Andelen som svarer at de er interesserte, faller med noen prosentpoeng og mest blant menn. Ettersom interessen for utdanning i Forsvaret ikke endres nevneverdig, antar vi at nedgangen i interesse først og fremst skyldes nettopp endret ordlyd. Likevel kan det være andre forhold som bidrar, for eksempel nedtrappingen i Afghanistan, og dette er noe Forsvaret bør være oppmerksomme på.

Det å trene ofte er den faktoren utenom kjønn som har størst betydning for ønske om tjeneste i Forsvaret, og som tidligere år gjelder dette for både kvinner og menn. Den sammenhengen vi tidligere har målt mellom interesse for tjeneste i Forsvaret og gode sosiale egenskaper, særlig blant menn, finner vi også i datasettet fra 2012. Interessen for ulike hobbyer som er relevante for Forsvaret, påvirker holdningen til tjeneste i Forsvaret (se figur 3.8). Dette er avhengig av kjønn, med en betydelig høyere andel interesserte blant menn enn blant kvinner – akkurat som i populasjonen som helhet.

Nytt av året er at respondentene blir bedt om å oppgi karakterer i norsk, matematikk og engelsk fra grunnskolen. Analysen viser at blant menn er ønsket om tjeneste i Forsvaret noe høyere blant dem med gode karakterer enn blant dem med svakere karakterer, mens blant kvinner er denne

forskjellen betydelig mindre. Aller høyest er interessen for tjeneste i Forsvaret blant dem med et karaktersnitt mellom 3,0 og 5,0 – og dette gjelder uavhengig av kjønn. Videre har vi sett at flere av de faktorene som kan knyttes til interesse for Forsvaret, som for eksempel trening og relevante hobbyer, på sin side også henger sammen med gode karakterer.

I tidligere år har vi observert at både menn og kvinner som kommer fra en kommune hvor Forsvaret har betydelig tilstedeværelse, har en større tendens til å ønske tjeneste enn andre menn og kvinner. I datasettet fra 2012 er det fremdeles slik, men forskjellen er blitt mindre mellom forsvarskommuner og landet for øvrig. Videre viser årets data at Forsvarets tilstedeværelse i nærmiljøet gjør at kvinner som ønsker tjeneste i Forsvaret, i større grad velger forsvarsgren. Dette fenomenet observerer vi ikke for menn.

Som nevnt innledningsvis vil analysen av data fra Sesjon del 1 være svært viktig i årene fremover for å kunne måle effekten av eventuelle tiltak rettet mot ungdommer og førstegangstjeneste. Et eksempel på et slikt tiltak er at Stortinget i juni 2013 vedtok at Regjeringen skal komme med et forslag til endringer i vernepliktsloven, slik at det kan innføres kjønnsnøytral verneplikt i Norge. Det vil være spesielt interessant å følge hvordan det vil påvirke både den totale interessen for tjeneste og kjønnsfordelingen blant dem som svarer at de ønsker å gjennomføre førstegangstjeneste, i Sesjon del 1 de kommende årene.

Data fra Sesjon del 1 kan også brukes til å studere endringer i ungdommers holdninger til Forsvaret ved større nasjonale og internasjonale hendelser. For eksempel vil vi kunne se om nedtrappingen av den norske innsatsen i Afghanistan vil påvirke ungdommers ønske om internasjonal tjeneste i fremtiden. I perioden 2009 til og med 2012 har den ligget stabilt rundt 20 prosent blant dem som ønsker tjeneste i Forsvaret.

Den siste problemstillingen i rapporten var å se hvem som velges vekk og hvem som tas med videre i seleksjonsprosessen. Hovedhensikten med Sesjon del 1 er jo nettopp å selektere de beste kandidatene til videre vurdering i Sesjon del 2, hvor de eventuelt selekteres videre til førstegangstjeneste og/eller utdanning ved en av Forsvarets skoler.

Spørreskjemaet i Sesjon del 1 innledes med et omfattende sett av spørsmål om respondentens helse. Seleksjonen fra del 1 til del 2 viser at i overkant av en tredjedel av kandidatene, både blant kvinner og blant menn, blir valgt vekk på grunn av sykdommer eller andre helseplager som er uforenlige med førstegangstjeneste. For kvinner er den viktigste årsaken til at man ikke selekteres videre til Sesjon del 2 manglende motivasjon, med en andel på 38 prosent.

Av ungdom som ønsker tjeneste, selekteres rundt halvparten til Sesjon del 2, og andelen er høyere for kvinner enn for menn. Blant dem som oppgir at de ikke ønsker tjeneste, blir rundt 10 prosent av kvinnene og 14 prosent av mennene selektert videre til Sesjon del 2.

5.1 Videre arbeid

“Forskning på årskull” har analysert svarene fra Sesjon del 1 siden den todelte sesjonsordningen ble innført i 2009, noe som gir oss mulighet til å studere utvikling i svarene over tid. Som en populasjonsundersøkelse som omfatter alle norske 17-åringer, er Sesjon del 1 unik. Forsvaret går for tiden gjennom store endringer, med blant annen nedtrapping av innsatsen i Afghanistan og omstilling til kjønnsnøytral verneplikt. Ved å analysere svar fra Sesjon del 1 i årene som kommer, vil vi kunne si noe om hvordan disse endringene påvirker holdningene til Forsvaret blant norske ungdommer. Som i all tidsserieanalyse er det avgjørende at størrelsene er sammenlignbare fra år til år. I dette tilfellet betyr det at selve spørreskjemaet ikke bør endres på måter som påvirker svarene i særlig grad.

Sesjon del 1 er kun første ledd i seleksjonsprosessen for førstegangstjeneste. Ved å koble sammen svarene fra del 1 med resultatene fra Sesjon del 2, vil vi kunne evaluere den todelte sesjonsordningen som seleksjonsprosess for førstegangstjeneste. I dag er det dessuten et stort frafall blant selekterte til Sesjon del 2, særlig blant kvinner, og vi ønsker å finne ut mer om hvem disse kandidatene er.

Videre ønsker vi, med bakgrunn i sesjonsdata, å studere hvem som gjennomfører førstegangstjeneste og/eller utdanning ved en av Forsvarets skoler, og hvem som faller fra etter Sesjon del 2. En mulig utvidelse av dette arbeidet er å knytte det sammen med en pågående studie i regi av “Forskning på årskull”, hvor holdninger til mangfold blant vernepliktige i førstegangstjeneste undersøkes. Det bør også vurderes å sammenligne resultatene med svar fra den årlige Vernepliktsundersøkelsen.

Forkortelser

BMI	Body mass index
FD	Forsvarsdepartementet
FFI	Forsvarets forskningsinstitutt
SPSS	Statistical Package for Social Sciences
SSB	Statistisk sentralbyrå
UR	Utskrivningsreserven
VPV	Vernepliktsverket

Referanser

- [1] Forsvarsdepartementet, 2007. Stortingsmelding nr. 36 (2006–2007), *Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret*.
- [2] Forsvarsdepartementet, 2013. Melding til Stortinget 14 (2012–2013), *Kompetanse for en ny tid*.
- [3] F. B. Steder, N. Hellum og K. Skutlaberg, 2009. FFI-rapport 2009/01335, *Forskning på årskull fra sesjon og framover – kjønn, ledelse og rekruttering til Forsvaret*.
- [4] F. B. Steder og M. F. Fauske, 2012. FFI-rapport 2012/00903, *Tiltak for å øke kvinneandelen i Forsvaret*.
- [5] Forsvaret, 2013. <http://forsvaret.no/om-forsvaret/fakta-om-forsvaret/Sider/tall-og-statistikk.aspx>. Besøkt 01.08.2013.
- [6] F. B. Steder, 2013. *Militære kvinner – Forsvarets akilleshæl?* Abstrakt forlag AS.
- [7] M. F. Fauske, 2011. FFI-rapport 2011/01204, *Jeg vil inn i Forsvaret – hvem er jeg?*
- [8] M. F. Fauske, 2012. FFI-rapport 2012/00706, *Analyse av data fra Sesjon del 1 i 2011*.
- [9] Statistisk sentralbyrå, 2013. <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde>.